

อนาคต e-Learning ประเทศไทย กับ การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์

รศ.ดร.ถนอมพร เลหาจรัสแสง

รอง ผอ.สถานบริการเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ประเทศไทยได้เริ่ม มีการเปิดอบรมด้าน การใช้อินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการใช้เว็บ เพื่อให้อาจารย์ผู้สอนสามารถใช้ประโยชน์จากเว็บในการ สืบค้นข้อมูล และสร้างโฮมเพจ เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2538 อย่างไรก็ดี จะเห็นได้ว่า ในช่วงเกือบสิบปีที่ผ่านมาี้ ลักษณะของพัฒนาการด้านการใช้เว็บในการเรียนการสอน (หรือที่รู้จักกันในชื่อของ “e-Learning” ในปัจจุบัน) จะอยู่ในลักษณะของ การนำเทคโนโลยีทั้งในด้านของระบบ และเครื่องมือใหม่ๆ เข้ามาใช้แทนที่เทคโนโลยีเดิม อย่างไรก็ดี การพัฒนาในด้านของ การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ (paradigm shift) ทางการเรียนรู้ของทั้งผู้เรียนและผู้สอนซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนา e-Learning ในบ้านเรา กลับยังไม่ได้ได้รับความสนใจเท่าที่ควร จึงเป็นเหตุให้การนำ e-Learning มาใช้เพื่อประโยชน์ในด้านการเรียนการสอนหรือการอบรมยังอยู่ในวงจำกัด กอปรกับสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอุดมศึกษา รวมทั้ง องค์กรธุรกิจ ภาครัฐ และ ภาคเอกชน เมื่อไม่เห็นความชัดเจนในด้านการดำเนินการเพื่อสนับสนุนการใช้ e-Learning จึงเกิดความไม่แน่ใจกับอนาคตของ e-Learning ในประเทศไทย และส่งผลต่อความลังเลในการลงทุนในการดำเนินงานด้าน e-Learning ในหน่วยงานของตน

บทความนี้เขียนขึ้นเพื่อนำเสนอ แนวคิดเกี่ยวกับ การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ทางด้านการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการประยุกต์ e-Learning ในประเทศไทย การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้สอน และ ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา ถือเป็นสิ่งที่จำเป็นมากต่อการพัฒนา e-Learning ที่ยั่งยืน

การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ ข้อ 1: e-Learning เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้

e-Learning ถือเป็นรูปแบบการเรียนรู้ซึ่งสนับสนุนการเรียนการสอน หรือการอบรมซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะข้อได้เปรียบในด้านความยืดหยุ่นของการเข้าถึงเนื้อหาผู้เรียน โดยปราศจากข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ รวมทั้งการจัดหาช่องทางในการพบปะ อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นผู้สอน ผู้เรียน ไปจนถึงผู้เชี่ยวชาญอื่นๆ อย่างไรก็ดี ทางปฏิบัติแล้ว ผู้สอนส่วนใหญ่ยังเชื่อว่า e-Learning เป็นเรื่องที่เป็นไป (แทบจะ) ไม่ได้เลย โดยให้เหตุผลว่า ผู้สอนส่วนใหญ่จำเป็นต้องรับผิดชอบการสอนเนื้อหาจำนวนมากภายใต้เวลาการสอนที่จำกัด ซึ่งอันที่จริง กระบวนทัศน์ที่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนก็คือ การมุ่งเน้นไปที่การเรียนการสอนที่เน้นความเข้าใจของผู้เรียน และการที่ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

มากกว่าปริมาณของสิ่งที่ผู้สอนนำเสนอได้ในเวลาที่จำกัด สิ่งสำคัญที่ผู้สอนต้องพิจารณา ได้แก่ การเลือกหัวข้อของการเรียนให้เหมาะสมกับวิธีการเรียนการสอน ยกตัวอย่างเช่น หากเป็นหัวข้อการเรียนรู้ที่เน้นการจำหรือเนื้อหาพื้นฐาน เช่น ประวัติของ... หรือ คำศัพท์พื้นฐานทางด้าน... เป็นต้น ผู้สอนก็ไม่จำเป็นต้องใช้เวลากับการสอนในหัวข้อดังกล่าว แต่สามารถมอบหมายให้ผู้เรียนไปศึกษาด้วยตนเอง เป็นต้น และมุ่งเน้นไปที่หัวข้อการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องใช้เวลาในการศึกษา สารสนเทศ ก่อนที่จะสร้างความรู้ ความเข้าใจด้วยตนเอง และนำเสนอความคิดของตน ด้วยการเขียน หรือ การอธิบายก็ตาม ซึ่งอันที่จริงแล้ว การใช้ e-Learning นั้น จะสามารถสนับสนุนการเรียนการสอนในลักษณะที่กล่าวมาทั้งหมด ได้อย่างมีประสิทธิภาพมาก เพราะผู้สอนสามารถใช้ e-Learning ในการนำเสนอหรือถ่ายทอดเนื้อหา ทั้งที่ต้องการให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเอง และที่ต้องการให้ผู้เรียนเข้ามาศึกษา คัดวิเคราะห์ ทำความเข้าใจเพื่อที่จะสร้างความรู้ภายในตนเอง ก่อนที่จะนำเสนอออกมาผ่านเครื่องมือต่างๆ ให้ผู้อื่นได้รับทราบ

การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ ข้อ 2: การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง (authentic assessment) ซึ่งในที่นี้ หมายถึงการทดสอบผู้เรียนในสภาพการเรียนรู้เช่นเดียวกับที่ผู้เรียนได้มีการลงมือปฏิบัติจริงนั้น เป็นสิ่งที่จำเป็นในปัจจุบัน ผู้สอนส่วนใหญ่ นั้น ยังคงมีการใช้การทดสอบในรูปแบบของข้อสอบเพื่อทดสอบความรู้ ความเข้าใจจากที่ได้ศึกษาเนื้อหาการเรียนรู้ ซึ่งรูปแบบการทดสอบความรู้ในลักษณะเดิม หากนำมาใช้กับ e-Learning โดยไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนให้เป็นลักษณะของการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงแล้ว ก็จะไม่ส่งผลให้ผู้เรียนขาดแรงจูงใจในการเรียนด้วย e-Learning เพราะหน้าที่ของผู้เรียน ได้แก่ การเรียนรู้ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ แต่หากเกณฑ์การบรรลุวัตถุประสงค์อยู่ในลักษณะข้อสอบที่วัดความรู้ส่วนตัวของผู้เรียนเท่านั้น ผู้เรียนก็คงไม่มีเหตุผลใดในการที่จะเรียนรู้ อย่างมีส่วนร่วมกับผู้สอน เพื่อนๆ หรือผู้เชี่ยวชาญอื่นๆ ผ่าน e-Learning ตัวอย่างของการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ของ e-Learning ได้แก่ การให้คะแนนผู้เรียนจากโครงการที่ได้ดำเนินการร่วมกันออนไลน์ หรือ คะแนนของการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นออนไลน์ เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ ข้อ 3: ธรรมชาติการสอนของผู้สอน

สิ่งที่สำคัญมากที่สุด ได้แก่ การปรับกระบวนทัศน์เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้สอน เพราะผู้สอน ถือเป็นหัวใจสำคัญ ในการที่ e-Learning จะประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลว เป็นที่ทราบกันดีว่า e-Learning เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่สนับสนุนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง แต่ สิ่งที่ทำให้การปรับกระบวนทัศน์เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้สอนเป็นเรื่องที่ไม่ใช่เรื่องง่ายๆ ได้แก่

การที่ ทั้ง e-Learning และวิธีการเรียนการสอนในลักษณะผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง นับเป็น เรื่องใหม่ สำหรับครูผู้สอน ทั่วโลก (ไม่เฉพาะในประเทศไทย) การปรับกระบวนการทัศน์ที่เกี่ยวข้อง สำหรับการ ใช้ e-Learning ในการเรียนการสอนลักษณะใหม่นี้ จึงต้องอาศัยทั้ง เวลาการฝึกฝน รวมทั้ง ความ มุ่งมั่น(commitment) ในการเปลี่ยนแปลงการสอนของตน อุปสรรคอีกประการ ได้แก่ การที่ผู้สอน ในยุคนี้ เป็นผู้เรียนที่เรียนมาในลักษณะที่ผู้สอนเป็นศูนย์กลางเป็นส่วนใหญ่ การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงวิธีการสอนจากที่ตนเคยเห็น หรือเคยมีประสบการณ์จึงเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายเลยสิ่งสำคัญ ที่สุด ขณะนี้ คงได้แก่ การทำให้ผู้สอนเห็นความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนของตน

การเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ ข้อ 4: ธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียน

สำหรับผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา ขณะนี้ ถือเป็นผู้เรียนยุคไอที เพราะเรียกได้ว่า แทบ ทั้งหมดของผู้เรียนมีประสบการณ์ในการใช้คอมพิวเตอร์มาก่อนเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ซึ่ง IT Literacy ของผู้เรียน ถือเป็นปัจจัยบวกในการสนับสนุน e-Learning ได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม การที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ทาง e-Learning ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ได้เป็นผลจากทักษะ ทางด้านไอทีของผู้เรียนเท่านั้น แต่สิ่งสำคัญ คือ ทักษะด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งครอบคลุม การรู้จักคิด รู้จักวิเคราะห์ และรู้จักสร้างความรู้ของตนเอง โดยใช้ประโยชน์จากเครื่องมือต่างๆ ที่ e-Learning ได้จัดหาไว้ให้นั่นเอง อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนในบ้านเรา ยังคงเคยชิน และยึดติดกับการ เรียนรู้ในลักษณะป้อนให้จากผู้สอนรวมทั้ง บุคลิกลักษณะของผู้เรียนยุคใหม่ อันเป็นยุคแห่งการ ต้องการสิ่งสำเร็จรูป (“ความรู้สำเร็จรูป”) อันเนื่องมาจากเวลาการเรียนรู้ที่จำกัด (การเรียนรู้เป็น ภาคการศึกษา) อีกทั้ง การที่ผู้เรียนเคยผ่าน สังคมแห่ง การเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการแข่งขัน โดยเฉพาะ อย่างยิ่งการแข่งขันเพื่อสอบเข้าเรียนต่อระดับอุดมศึกษา ก็เป็นเหตุผลสำคัญ สำหรับความชอบใน การที่จะเรียนรู้ ในลักษณะของการรับเนื้อหาจากการถ่ายทอดจากผู้สอนโดยตรง มากกว่าการใช้ เวลาในการ เรียนรู้ด้วยตนเอง หรือ การเรียนรู้ร่วมกับผู้สอน เพื่อน หรือผู้เชี่ยวชาญอื่นๆ ผ่าน e-Learning

สรุป

อนาคตของ e-Learning ไทย จำเป็นต้องอาศัยการพัฒนา ไม่จำกัดเฉพาะในด้าน เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องเท่านั้น หากสิ่งสำคัญมาก ได้แก่ การพัฒนาทางด้านของกระบวนการทัศน์ที่ เกี่ยวกับการเรียนการสอน (pedagogy) การให้ความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียน การสอนเป็นเรื่องที่ยาก แต่เป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการพัฒนา e-Learning ที่ยั่งยืน การที่ e-Learning จะเป็นเพียงแค่การเดินทางตามกระแสการเรียนรู้ของโลก หรือ จะเป็นทางเลือกสำคัญใน การปฏิวัติการเรียนรู้ของผู้คนในสังคมไทย ก็ขึ้นอยู่กับ การที่ ผู้ใช้ ไม่ว่าจะ เป็น ผู้เรียน หรือ ผู้สอน

จะมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน และการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และ
ประสิทธิผลมากขึ้นเพียงใด